

LANGTIDSMOTTAKERE AV ØKONOMISK SOSIALHJELP

Av Therese Dokken

Sammendrag

De siste årene har en økende andel av befolkningen mottatt økonomisk sosialhjelp. Nærmere 16 prosent av alle som startet å motta sosialhjelp i løpet av 2013 mottok sosialhjelp sammenhengende i tolv måneder eller mer, og er hva vi definerer som langtidsmottakere. Langvarig mottak av en midlertidig stønad som sosialhjelp er uheldig, fordi det innebærer økonomisk usikkerhet for mottakeren, og kan forsterke en allerede vanskelig livssituasjon. Formålet med denne artikkelen er å belyse hvem langtidsmottakerne av sosialhjelp er, og hvilke faktorer som påvirker sannsynligheten for om en sosialhjelpsmottaker blir langtidsmottaker.

Vi finner at langtidsmottak har en nær sammenheng med manglende eller svak tilknytning til arbeidslivet og få opparbeidede trygderettigheter, samt at langtidsmottak er mest utbredt i hovedstadsområdet og andre sentrumsnære områder. Når vi kontrollerer for individuelle kjennetegn ved mottakerne, ser vi at enslige har høyere risiko for å bli langtidsmottakere sammenliknet med samboende eller gifte. Det å være i jobb, heltid eller deltid, reduserer risikoen betraktelig, og det samme gjør det å motta annen trygd. Sosialhjelpsmottakere fra visse innvandrergupper har høyere risiko for å bli langtidsmottakere sammenliknet med norskfødte mottakere. Dette gjelder personer født i Afrika, Asia, Øst-Europa utenfor EU og Sør- og Mellom-Amerika. Sosialhjelpsmottakere fra EU-land i Øst-Europa har derimot lavere risiko for å bli langtidsmottakere. Den høye innvandrersandelen forklarer den høye andelen langtidsmottakere i hovedstadsområdet og andre sentrumsnære strøk.

Innledning

Om lag 1,6 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder mottar økonomisk sosialhjelp (Dokken 2015:46). Etter en nedgang i perioden frem til 2012 ser vi nå en liten økning.

Økonomisk sosialhjelp er velferdsstatens siste økonomiske sikkerhetsnett, og skal sikre at alle med lovlig opphold i Norge har tilstrekkelige midler til et forsvarlig livsopphold (se faktaboks). Det er ment å være en kortvarig og midlertidig stønad. Empiriske studier

Økonomisk sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp ytes etter Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (Lov 2009-12-18 nr 131). I formålet med loven heter det blant annet at tjenesten skal «bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet» (§1 Lovens formål). Ulike tjenester inngår i loven, herunder opplysning, råd og veiledning, midlertidig botilbud, individuell plan, kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad og økonomisk stønad. Sistnevnte går under betegnelsen stønad til livsopphold eller *økonomisk sosialhjelp* (heretter omtalt som *sosialhjelp*) og er den eneste tjenesten vi fokuserer på i denne artikkelen. Sosialhjelp er en subsidiær stønad. Det vil si at det bare foreligger en rett til stønaden dersom den enkelte har utnyttet fullt ut alle reelle muligheter til å forsørge seg selv gjennom arbeid, egne midler, familieforsørgelse, trygderettigheter eller andre økonomiske rettigheter.

Mens mange av ytelsene etter folketrygdloven er inntektsavhengige, som for eksempel dagpenger og sykepenger, er dette ikke tilfelle med økonomisk sosialhjelp. Sosialhjelp er en behovsprøvd og skjønnsbasert stønad. Arbeids- og sosialdepartementet gir veiledende retningslinjer, men det lokale NAV-kontoret skal fastsette nivået på stønaden gjennom en konkret og individuell vurdering av hvilke utgifter som er nødvendige for å sikre mottakeren et forsvarlig livsopphold. Hva som er et forsvarlig livsopphold vil variere ut fra personlige forhold, som familiesituasjon, husholdningens størrelse, bosituasjon, alder og helse. Dersom søkeren har barn, skal det tas særlig hensyn til dette, og i departementets veiledende retningslinjer er det egne veiledende satser per barn avhengig av aldersgruppe. Stønaden kan utgjøre eneste inntekt for mottakeren, men den kan også gis som tillegg til ytelser fra folketrygden eller annen inntekt. Det er ingen tidsbegrensning på sosialhjelp, men stønaden er i utgangspunktet midlertidig, og bør ta sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpent. Det er derfor viktig å kombinere sosialhjelp med andre tjenester på NAV-kontoret, som for eksempel opplysning, råd og veiledning, herunder økonomisk rådgivning.

viser at dette langt på vei er tilfelle. De fleste sosialhjelpsmottakere mottar sosialhjelp i en kort periode. Det er likevel en liten andel som mottar stønaden i lange perioder, og en større andel som mottar sosialhjelp i flere omganger over en tidsperiode på flere år. Langvarig og gjentakende mottak av sosialhjelp er ikke et nytt fenomen, og det er et mønster som går igjen i ulike land (Dahl og Lorentzen 2003, Könings 2015).

Mottak av økonomisk sosialhjelp er ikke bare en indikasjon på økonomisk fattigdom, men også andre typer levekårsproblemer. I en levekårsundersøkelse fra 2012 fant Grebstad (2012:117) at personer som bor i en husholdning der minst ett av medlemmene mottar sosialhjelp har mindre sosial kontakt, vurderer egen helse som dårligere og langt oftere har psykiske plager enn resten av befolkningen.

Nærmere 16 prosent av alle som startet å motta økonomisk sosialhjelp i 2013 mottok stønaden sammenhengende i tolv måneder eller mer, og er hva vi definerer som langtidsmottakere. Langvarig mottak av økonomisk sosialhjelp er i seg selv uheldig, fordi det innebærer økonomisk usikkerhet for mottakeren all den tid stønaden er midlertidig, noe som igjen kan forsterke en allerede vanskelig livssituasjon. Formålet med denne artikkelen er å belyse hvem langtidsmottakerne av økonomisk sosialhjelp er, og hva som påvirker sannsynligheten for å bli langtidsmottaker, for å få kunnskap som kan bidra til å forebygge langtidsmottak i fremtiden.

Hvem er langtidsmottakerne?

Vi definerer mottak på tolv måneder eller mer som et langtidsmottak (se faktaboks). Langtidsmottakerne er i gjennomsnitt noe yngre enn de som mottar sosialhjelp i kortere perioder, og andelen menn er noe høyere, men begge forskjellene er små (tabell 1).

Om lag fire av fem (79 %) av sosialhjelpsmottakerne i 2013 var hverken gift eller samboende. I befolkningen generelt var andelen aleneboende 40 prosent (SSB 2014), hvilket tilsier at aleneboende er overrepresentert blant sosialhjelpsmottakerne. Aleneboende er en økonomisk utsatt gruppe i Norge. Mens 10,5 prosent av

befolkningen generelt hadde lavinntekt¹ i 2013, var andelen mellom 16 og 40 prosent blant aleneboende i ulike aldersgrupper (SSB 2015a). Andelen samboende og gifte er noe høyere blant langtidsmottakerne sammenliknet med andre sosialhjelpsmottakere, men forskjellen er liten.

Hver fjerde sosialhjelpsmottaker har forsørgeransvar for barn under 18 år. Dette er på nivå med befolkningen for øvrig (SSB 2015b). Andelen med forsørgeransvar er noe høyere blant langtidsmottakerne sammenliknet med andre sosialhjelpsmottakere, og de av langtidsmottakerne som har barn har også noe flere barn i gjennomsnitt.

Sosialhjelp er mer utbredt blant innvandrerbefolkningen enn blant befolkningen for øvrig (Dokken 2015:50). Avhengighet av sosialhjelp har en nær sammenheng med manglende eller svak tilknytning til arbeidslivet og få opparbeidede trygderettigheter (Hatland 2010), og det er derfor ikke overraskende at vi finner en høy andel innvandrere også blant langtidsmottakerne av

sosialhjelp. Av tabell 1 ser vi at nesten halvparten av langtidsmottakerne er innvandrere, mens andelen blant sosialhjelpsmottakerne er en drøy tredjedel. I 2014 var arbeidsledigheten tre ganger høyere blant innvandrere sammenliknet med den øvrige befolkningen (Furuberg og Ørbog 2015:23). Videre har innvandrere i mindre grad opparbeidet seg rettigheter til inntektsavhengige trygdeytelser (Lien 2015). Dette bidrar til at innvandrere i mindre grad enn norskfødte har annen inntektssikring enn sosialhjelp dersom de står utenfor arbeidslivet.

Langtidsmottakerne står lenger fra arbeidslivet

I tråd med annen forskning (for eksempel Hatland 2010) ser vi at langtidsmottak av sosialhjelp har en nær sammenheng med manglende eller svak tilknytning til arbeidslivet og få opparbeidede trygderettigheter. Bare 8 prosent av langtidsmottakerne var i arbeid, enten heltid eller deltid, ved siste kontakt med NAV-kontoret i 2013 (tabell 1). Blant de som mottok sosialhjelp i kortere perioder var andelen 16 prosent. Andelen av langtidsmottakerne som mottok trygd

Tabell 1. Individuelle og kontekstuelle kjennetegn ved mottakere av økonomisk sosialhjelp i 2013. Sammenlikning av langtidsmottakere og andre. Gjennomsnitt

Variabel	Ikke-langtidsmottaker	Langtidsmottaker	Alle mottakere
Individuelle kjennetegn			
Alder startår	35,8	35,3	35,7
Kjønn (andel menn)	54 %	55 %	54 %
Sivilstatus (andel samboende/gifte)	20 %	23 %	21 %
Har forsørgeransvar for barn under 18 år	24 %	29 %	25 %
Antall barn under 18 år (dersom har barn)	1,8	2,1	1,8
Innvandrer	32 %	46 %	34 %
Er i arbeid (heltid/deltid)	16 %	8 %	15 %
Mottar trygd/pensjon	39 %	24 %	37 %
Sosialhjelp viktigste kilde til livsopphold	33 %	53 %	36 %
Trygd/pensjon viktigste kilde til livsopphold	36 %	22 %	34 %
Arbeidsinntekt viktigste kilde til livsopphold	13 %	6 %	12 %
Kontekstuelle variabler (kommune-/regionnivå)			
Gjennomsnittlig arbeidsledighet (BA-region)	2,7 %	2,7 %	2,7 %
Gjennomsnittlig mottaksvarighet i kommunen (i mnd)	4,8	5,1	4,8
N	72 700 (84 %)	13 700 (16 %)	86 400

Kilde: SSB

¹ EU-60 brukt som mål på lavinntektsmål: Årlig inntekt etter skatt på under 60 prosent av medianinntekten per forbruksenhet i husholdningen.

Datagrunnlag

Datagrunnlaget består av informasjon om sosialhjelps-mottak innrapportert fra kommunene gjennom Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). Informasjonen rapporteres til Statistisk sentralbyrå (SSB) i slutten av året. Dataene rapporteres inn årlig og inkluderer månedlige registreringer om mottak av økonomisk sosialhjelp samt noe bakgrunns-informasjon om mottakere. I tillegg bruker vi data hentet fra NAVs tjenestebaserte persondatasystem (TPS). TPS består blant annet av data fra det sentrale folkeregisteret og er NAVs grunndataregister for personinformasjon. Herfra henter vi informasjon om sosialhjelpsmottakernes fødselsland. Vi inkluderer bare personer som mottok sosialhjelp i 2013 i denne analysen.

Langtidsmottak

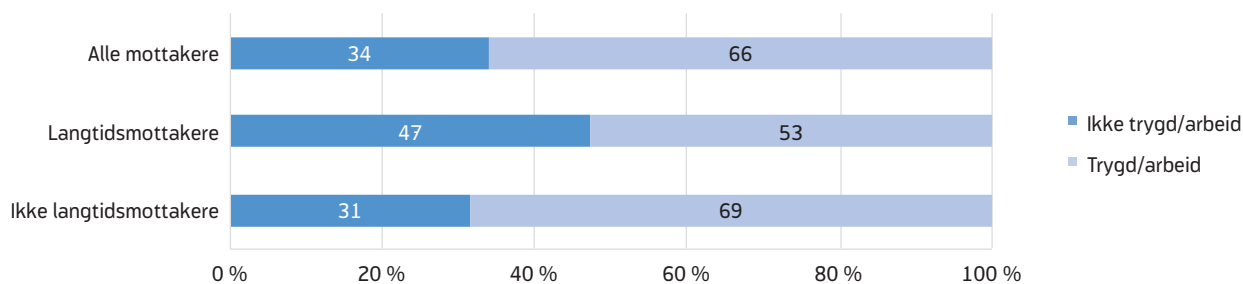
I denne artikkelen definerer vi en mottaksperiode som et langtidsmottak dersom en person har mottatt sosialhjelp sammenhengende i tolv måneder eller mer. Antall måneder per kalenderår er ikke nødvendigvis en god indikasjon på hvor lenge en person har mottatt sosialhjelp, da mottaksperioder gjerne strekker seg over to eller flere kalenderår. Dette fører til at lengden på mottak vil bli undervurdert dersom mottak behandles separat for hvert kalenderår. Vi definerer derfor lengden på mottaksperioder uavhengig av kalenderår. Opphold på én måned skjøtes. Det betyr for eksempel at dersom en person mottar sosialhjelp tre måneder, har et opphold på én måned, og igjen mottar økonomisk sosialhjelp i fire måneder tolker vi dette som en mottaksperiode på åtte måneder. Dette gjør vi fordi opphold på én måned ikke nødvendigvis representerer et bortfall av behov for sosialhjelp (Bane og Ellwood 1994). Oppholdet kan også skyldes administrative rutiner, forsinkelser, feilregistreringer eller liknende. Se Könings (2015) for en oppsummering av diskusjonen i litteraturen rundt ulike rutiner for å håndtere kortere opphold i sosialhjelpsmottak når man definerer langtidsmottak.

eller pensjon var også lavere; 24 prosent, mot 39 prosent blant resten av mottakerne. Blant de som mottok trygd var arbeidsavklaringspenger mest utbredt, dernest uføreytelser.

Når vi setter disse kjennetegnene sammen, får vi et bedre bilde av tilknytning til arbeidslivet. I hvilken grad de er i arbeid eller ikke, sier noe om tilknytningen til arbeidslivet året de startet å motta sosialhjelp, mens i hvilken grad de mottok trygd eller pensjon sier noe om tilknytning til arbeidslivet på et tidligere tidspunkt. En tredjedel av sosialhjelpsmottakerne var hverken i arbeid eller mottok trygd eller pensjon ved siste kontakt med NAV-kontoret i 2013 (figur 1). Dette gjaldt i høyere grad langtidsmottakere. Mens 31 prosent av de som mottok sosialhjelp i kortere perioder hverken mottok trygd eller var i arbeid, gjaldt dette hele 47 prosent av langtidsmottakerne. Spesielt for eldre mottakere er dette en indikasjon på at de står langt fra arbeidslivet, da de hverken er i arbeidsrettet aktivitet eller har vært nok i arbeid tidligere til å opparbeide seg trygderettigheter.

For noen utgjør sosialhjelp den eneste inntekten de har, mens for andre er den supplerende til trygd eller pensjon, arbeidsinntekt, eller annen inntekt. Kombinasjonen av varighet og hovedinntektskilde sier noe om i hvilken grad en person er avhengig av sosialhjelp. En høyere andel av langtidsmottakerne har sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold, mens en høyere andel av de som ikke er langtidsmottakere har trygd/pensjon eller arbeidsinntekt som viktigste kilde til livsopphold (tabell 1). Av dette kan vi lese at det er

Figur 1. Andel av sosialhjelpsmottakerne som var i arbeid og/eller mottok trygd ved siste kontakt med NAV-kontoret i 2013. Prosent

Kilde: SSB

høyere grad av sosialhjelpsavhengighet blant langtidsmottakerne.

Langtidsmottak er mest utbredt i større tettsteder

I en studie av vedvarende sosialhjelpsmottak i Sverige, fant Andrén og Andrén (2013:16) at høyere gjennomsnittlig varighet av sosialhjelpsmottak i regionen økte sannsynligheten for at en mottaker ble værende på sosialhjelp i en lengre periode. Den deskriptive statistikken i tabell 1 gir en indikasjon på at dette kan være tilfelle også i Norge, da gjennomsnittlig mottaksvarighet på kommunenivå er noe høyere for langtidsmottakerne (5,1 måned) enn blant andre sosialhjelpsmottakere (4,8 måneder). Dersom langtidsmottakerne var spredt jevnt utover, ville gjennomsnittlig mottaksvarighet vært lik i begge gruppene. Det kan være kjennetegn ved kommunene som påvirker andelen sosialhjelpsmottakere i kommunen og også sannsynligheten for at en person blir langtidsmottaker eller ikke. For å ta hensyn til at ulike kommuner blant annet har ulikt nivå av offentlige institusjoner og tjenestetilbud, ulikt antall innbyggere, ulik reiseavstand til senterfunksjoner og antall arbeidsplasser deler vi inn

kommunene i ulike *senterstruktur kategorier*. Disse gir en beskrivelse av kommunen langs en sentrum-periferi-dimensjon, og deler kommunene i ti ulike kategorier (kategoriene er utviklet ved NIBR, se Gundersen og Juvkam 2013). Andel mottakere som er langtidsmottakere varierer mye mellom de ulike senterstrukturkategoriene (tabell 2). I hovedstadsområdet utgjorde for eksempel langtidsmottakerne 20 prosent av alle sosialhjelpsmottakerne, mot bare 9–11 prosent i periferien.

Hva påvirker sannsynligheten for om en mottaker blir langtidsmottaker?

Det er mange faktorer som kan påvirke sannsynligheten for om en sosialhjelpsmottaker blir langtidsmottaker, både individuelle og kontekstuelle. For å kontrollere for flere faktorer samtidig benytter vi en regresjonsmodell. Den avhengige variabelen er kategorisk, og kan ha to ulike verdier avhengig av om en person er langtidsmottaker (1) eller ikke (0). Vi beregner derfor en logistisk regresjonsmodell, og ser på hvordan ulike faktorer påvirker sannsynligheten for at en person er langtidsmottaker (se faktaboks). I modellen

Tabell 2 Geografisk variasjon i andel langtidsmottak. Senterstrukturkategori. Prosent

Beskrivelse senterstrukturkategori ¹	Andel i % (antall mottakere)
Storby 1; Hovedstadsområdet. Tettsted over 500 000 innbyggere, maks tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	20 (15 900)
Storby 2; Tettsted 150 000–500 000 innbyggere, maks tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	19 (10 300)
Mellomstor by 1; Tettsted 35 000–150 000 innbyggere, middels til høyt tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	15 (12 700)
Mellomstor by 2; Tettsted 19 000–43 000 innbyggere, middels tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	18 (8 100)
Småby 1; Tettsted 5 000–25 000 innbyggere, middels tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	15 (13 000)
Småby 2; Tettsted 3 500–12 000 innbyggere, middels til lavt tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	14 (4 800)
Bygdesentra 1; Tettsted 900–10 000 innbyggere, middels til svært lavt tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	13 (7 200)
Bygdesentra 2; Tettsted 700–5 000 innbyggere, lavt til svært lavt tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	13 (7 800)
Periferi 1; Tettsted 450–3 900 innbyggere, lavt til svært lavt tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	11 (6 400)
Periferi 2; Tettsted 0–1 200 innbyggere, lavt til svært lavt tilbud av tjenester og offentlige institusjoner	9 (3 300)

¹ Gundersen og Juvkam (2013)

Kilde: SSB

Metode

Logistisk regresjon

Logistisk regresjon er en mye brukt metode for å teste hypoteser om hvilke faktorer som påvirker utfallet når den avhengige variabelen er binær. Om man er langtidsmottaker av sosialhjelp eller ikke er en slik binær variabel som kan ha to verdier; enten er man langtidsmottaker (1) eller ikke (0). Vi beregner da sannsynligheten for å være langtidsmottaker ($Y=1$) gitt et sett uavhengige variabler (X):

$$\ln\left(\frac{P(Y=1)}{1-P(Y=1)}\right) = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_nX_n + e$$

Det venstre leddet i likningen angir logaritmen av oddsene for at den avhengige variabelen, Y , er lik 1. Konstanten b_0 angir logaritmen av oddsene når alle uavhengige variabler i modellen har verdien 0, b_1 - b_n er koeffisientene for de uavhengige variablene X_1 - X_n og e er feilleddet. I motsetning til hva som er tilfellet ved en ordinær lineær regresjon, kan ikke størrelsen på koeffisienten tolkes som størrelsen på effekten. For å si noe om dette må vi beregne de marginale effektene av hver uavhengige variabel, det vil si hvordan én enhets endring i en variabel endrer sannsynligheten for å være langtidsmottaker. *Effekt* i denne sammenhengen indikerer ikke nødvendigvis en *kausal* effekt av variabel X på variabel Y , men sier noe om sannsynligheten for at Y skal inntreffe (være lik 1) gitt verdien på variabel X .

Effekten en uavhengig variabel har på sannsynligheten for å være langtidsmottaker avhenger av verdien på de andre uavhengige variablene, og er derfor ikke konstant. Vi beregner *gjennomsnittlig* marginal effekt av hver variabel. Dette gir en indikasjon på hvordan variablene vil påvirke sannsynligheten for å være langtidsmottaker for en «typisk» sosialhjelpsmottaker. Dette gjør vi ved å beregne hvordan de uavhengige variablene påvirker sannsynligheten for å være

langtidsmottaker når verdien på de uavhengige variablene til sammen gir en sannsynlighet som er lik fordelingen av den avhengige variabelen i utvalget.

Vi bruker programvaren Stata for å estimere modellen og beregne gjennomsnittlige marginale effekter. Metoden og rutinen for å estimere modellen er utledet i Kohler og Kreuter (2012:kap 10). Se Tufte (2000) for en mer intuitiv innføring i logistisk regresjon.

Valg av populasjon

Vi definerer populasjonen som sosialhjelpsmottakere som startet å motta sosialhjelp i løpet av 2013, enten for første gang eller etter et opphold på to måneder eller mer (siden opphold på én måned skjøtes). Det vil si at noen av de som mottok sosialhjelp i 2013 er utelatt. Dette gjelder personer som startet en mottaksperiode forut for januar 2013. Hver enkelt mottaker kan bare inngå én gang. Det betyr at dersom en person har gjentakende, korte mottak i løpet av 2013, med minimum to måneders opphold, er bare den første mottaksperioden inkludert i populasjonen. Videre er personer som avsluttet en mottaksperiode på grunn av død eller emigrasjon utelatt fra populasjonen.

I denne artikkelen har vi kun sett på sosialhjelpsmottakere. Disse er en selektert gruppe. Det vil si at de ikke er representative for den norske befolkningen generelt. Funnene i studien sier dermed ikke noe om sannsynligheten for å være langtidsmottaker av sosialhjelp blant befolkningen generelt, bare blant sosialhjelpsmottakerne. For å kunne si noe om risikofaktorer blant befolkningen generelt måtte vi ha inkludert flere individuelle karakteristika i modellen, deriblant utdanning, da det er få med utdanning utover grunnskole som mottar sosialhjelp (SSB 2016).

inkluderer vi individuelle kjennetegn, som alder, kjønn, forsørgeransvar, innvandrerbakgrunn og tilknytning til arbeidslivet og trygdemottak. Vi inkluderer også kontekstuelle variabler for å fange opp hvordan kjennetegn ved bosted påvirker sannsynligheten for å bli langtidsmottaker. Vi har valgt å definere populasjonen som alle sosialhjelpsmottakere som startet en ny periode med økonomisk sosialhjelp i løpet av 2013.

Vi har beregnet to ulike modeller. Modell 1 er den komplette modellen. Her har vi tatt med både individuelle og kontekstuelle variabler. De individuelle variablene er karakteristika som kjønn, om personen er samboende/gift eller enslig, hvor mange barn en mottaker har forsørgeransvar for og variabler som indikerer

om mottakeren var i arbeid (heltid eller deltid) eller trygdemottaker ved siste kontakt i 2013. Vi har også tatt med alder på kvadratisk form, for å ta hensyn til ikke-lineær sammenheng mellom alder og sannsynligheten for å være langtidsmottaker. I modellen beregner vi også hvordan det å være innvandrer påvirker sannsynligheten for at en person er langtidsmottaker sammenliknet med hvis han eller hun var norskfødt.

De kontekstuelle variablene er informasjon om bostedskommunen. Her har vi tatt med gjennomsnittlig mottaksvarighet av sosialhjelp i kommunen og arbeidsledighet i bo- og arbeidsregionen i 2013. Vi har også med senterstrukturvariabelen som indikerer hva slags kommune mottakeren bor i langs en sentrum-periferi dimensjon. Referansen for disse er

hovedstadsområdet, så variablene måler sannsynligheten for å bli langtidsmottaker i mer perifere kommuner sammenliknet med det å bo i en kommune i hovedstadsområdet (se tabell 1 og 2 for deskriptiv statistikk).²

Vi har beregnet de gjennomsnittlige marginaleffektene av hver enkelt variabel som er med i modellen, det vil si hvordan en endring i verdien av en variabel endrer sannsynligheten for å være langtidsmottaker. Tabell 3 viser den prosentvise endringen i sannsynligheten for å være langtidsmottaker for hver enkelt variabel der-

som variabelen endres med en enhet. Tallene markert med stjerne er statistisk signifikante. Modell 2 er en redusert versjon av den første modellen. I denne har vi utelatt informasjon om fødelandsregion og gjennomsnittlig mottaksvarighet i kommunen. Dette er for å se nærmere på resultatene fra modell 1.

Individuelle kjennetegn Kjønnsforskjeller

Vi vet at det er flest menn som er registrert som sosialhjelpsmottakere. Menn er også mer avhengige av sosialhjelp når man sammenlikner hvor stor andel

Tabell 3. Resultatene av modellberegningene[§]

Uavhengig variabel	Modell 1	Modell 2
Kjønn (b: 1=mann)	0.36	0.38
Alder	0.50*	0.54*
Alder (kvadratisk)	-0.01*	-0.01*
Sivilstand (b: 1=gift eller samboende)	-1.96*	-0.96*
Antall barn under 18 år	2.03*	2.37*
Trygdemottaker (b)	-10.80*	-11.62*
Er i arbeid heltid/deltid (b)	-12.39*	-13.04*
Vest-Europa, m.m (b)	0.71	
EU-land i Øst-Europa (b)	-4.56*	
Øst-Europa utenfor EU (b)	4.37*	
Afrika (b)	4.45*	
Asia (b)	4.43*	
Sør- og Mellom-Amerika (b)	3.34*	
Arbeidsledighet i BA-regionen	39.19	6.19
Mottaksvarighet i kommunen	5.32*	
Storby 2 (b)	2.79*	0.37
Mellomstor by 1 (b)	1.19*	-4.34*
Mellomstor by 2 (b)	2.79*	-0.79
Småby 1 (b)	2.29*	-3.86*
Småby 2 (b)	2.85*	-5.07*
Bygdesentra 1 (b)	1.77*	-6.60*
Bygdesentra 2 (b)	2.64*	-5.94*
Periferi 1 (b)	2.39*	-8.53*
Periferi 2 (b)	1.54	-10.38*
Antall mottakere (N)	86 376	86 376

[§] Gjennomsnittlig marginal effekt. (b) binær variabel, endring fra 0 til 1. *Statistisk signifikant (95 % nivå).

Kilde: SSB

² Utdanning utover grunnskole er et viktig kjennetegn som er forbundet med redusert sannsynlighet for for å være sosialhjelpsmottaker (SSB 2016). Det kan være at det også påvirker sannsynligheten for å bli langtidsmottaker, men utdanning på individnivå er dessverre informasjon NAV ikke har tilgang til p.t.

som har det som viktigste kilde til livsopphold (SSB 2015) og hvor mange år hver enkelt mottar sosialhjelp (Grebstad 2016). Hypotesen vår er derfor at menn har høyere sannsynlighet for å bli langtidsmottakere. Vi finner imidlertid ikke at det å være mann har noen statistisk signifikant påvirkning på sannsynligheten for å bli langtidsmottaker i vår modell, men det er ikke gitt at man fanger opp kjønnsforskjeller i sosialhjelpsmottak ved å differensiere på bakgrunn av mottakerens kjønn alene. Økonomisk sosialhjelp er ikke en individuell stønad, men måles mot husholdningens inntekt. Det kan være at det er mer vanlig at mannen i en husholdning av gifte eller samboende er den som står registrert som sosialhjelpsmottaker. Det ser ut til å være en viss tendens til dette. Blant alle samboende eller gifte mottakere er det mannen som er registrert som mottaker i 55 prosent av tilfellene. Dersom vi bryter opp kjønn og sivilstand i enslig mann og kvinne, og samboende mann og kvinne, finner vi at enslige menn har noe høyere sannsynlighet for å være langtidsmottaker sammenliknet med enslige kvinner (ikke vist i tabell). Den marginale effekten er ikke så stor (0,7 %), men bidrar til at vi ikke kan se bort ifra at det er en viss kjønnsforskjell.

Alder

Unge er overrepresentert blant sosialhjelpsmottakerne, men eldre mottar ofte sosialhjelp i lengre perioder enn yngre mottakere (NAV 2016). Hypotesen vår er derfor at sannsynligheten for å bli langtidsmottaker øker med alderen. Samtidig vet vi at eldre gjerne har opparbeidet seg trygderettigheter gjennom et langt liv, og vi forventer derfor at sannsynligheten for å bli langtidsmottaker vil avta etter en viss alder. For å kontrollere for slike ikke-lineære sammenhenger inkluderer vi derfor også alder på kvadratisk form. Resultatet fra modellen støtter hypotesen; sannsynligheten for å være langtidsmottaker øker med alder (tabell 3), men bare frem til mottakeren er rundt 50 år³. Etter dette reduseres sannsynligheten med økende alder. Sosialhjelpsmottakere har ofte en dårlig tilknytning til arbeidsmarkedet, men sammenliknet med eldre mottakere har det blant unge vært en høyere andel som har hatt overgang til jobb (Andersen 2013). Unge

sosialhjelpsmottakere kan forklare manglende arbeids erfaring med ung alder i møtet med en potensiell arbeidsgiver. Mange kommuner har også hatt mer fokus på å få unge mottakere ut i arbeidsrettet aktivitet så raskt som mulig fremfor å bruke ressursene på eldre mottakere, som både står lengre fra arbeidslivet og også har færre år foran seg i arbeidslivet. I tillegg kan det være at flere unge som ikke har opparbeidet seg dagpenge rettigheter mottar sosialhjelp en kort periode mellom skole og jobb, eller mellom videregående utdanning/ militærtjeneste og utdanning. Dette bidrar antakelig til at unge har lavere sannsynlighet for å bli langtidsmottakere.

Sivilstatus påvirker sannsynligheten

Aleneboere er overrepresentert blant sosialhjelpsmottakerne generelt, men det er liten forskjell i andelen aleneboende mellom langtidsmottakere og andre. Hypotesen er likevel at det å være samboende eller gift er forbundet med redusert sannsynlighet for å bli langtidsmottaker. Dersom man er samboende eller gift, har man ofte et ekstra sikkerhetsnett i samboer eller ektefelles inntekt, og man har dermed andre muligheter enn sosialhjelp for å sikre et forsvarlig livsopphold ved bortfall av egen inntekt. Modellresultatene støtter dette. Sannsynligheten for å være langtidsmottaker er nærmere 2 prosentpoeng lavere for personer som er gift eller samboende.⁴

Jo flere barn jo høyere sannsynlighet

Vi vet fra den deskriptive statistikken i tabell 1 at det er flere av langtidsmottakerne som har forsørgeransvar for barn, og at de som har barn også har noe flere barn i gjennomsnitt. Vår hypotese er derfor at flere barn øker sannsynligheten for å bli langtidsmottaker, og vi finner støtte for dette. Sannsynligheten for å bli langtidsmottaker øker med 2 prosentpoeng for hvert barn. Det kan være at et større forsørgeransvar gjør det vanskeligere å delta i kvalifiseringsprogram eller i arbeidslivet, men det kan også være økono-

.....
⁴ Effekten er noe mindre når vi ikke inkluderer innvandringsvariablene (modell 2). Dette kommer antakelig av at andelen gifte og samboende er høyere blant innvandrerne enn de norskfødte sosialhjelpsmottakerne (33 % mot 14 %), og at en høyere andel av innvandrerne er langtidsmottakere (ikke vist i tabell). Dette fører til at vi undervurderer effekten av å være gift eller samboende dersom vi ikke inkluderer innvandrerbakgrunn i modellen.

.....
³ Fortegnet til alder på kvadratisk form er negativt.

miske avveieringer som ligger til grunn. Antall barn i husholdningen blir tatt hensyn til i utmåling av stønadsbeløpet, og det kan være at den økonomiske gevinsten ved å være i jobb når man har mange barn, blir liten. Spesielt gjelder dette for barnerike familier der forsørger har få av de kvalifikasjonene som etterspørres i det norske arbeidsmarkedet og jobbutsikterne er begrenset. Lav lønn og kostnader forbundet med omsorg for barn, som barnehage og skolefritidsordning, kan dermed gjøre at det fremstår som mer gunstig å bli værende som sosialhjelpsmottaker.

Trygdemottak og tilknytning til arbeidslivet reduserer sannsynligheten

Den deskriptive statistikken i tabell 1 viser at en lavere andel av langtidsmottakerne er i arbeid. Vår hypotese er at det å være i arbeid også reduserer sannsynligheten for å bli langtidsmottaker. Selv om arbeidsinntekten ikke nødvendigvis dekker inntektsbehovet for et forsvarlig livsopphold til enhver tid, har man antakelig lettere for å skaffe seg ny jobb, eller mer jobb, istedenfor å motta sosialhjelp i en lang periode. Resultatene av modellen bekrefter dette. Sosialhjelpsmottakere som var i jobb heltid eller deltid ved siste kontakt med NAV-kontoret hadde 12 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å bli langtidsmottaker.

37 prosent av sosialhjelpsmottakerne mottok en form for trygd ved siste kontakt med NAV-kontoret i 2013 (tabell 1). Ved sambruk av trygd og sosialhjelp er det tydelig at trygden ikke dekker inntektsbehovet, men vår hypotese er at det for de fleste dreier seg om behov for sosialhjelp i en kort periode, og at det å motta trygd derfor reduserer sannsynligheten for å bli langtidsmottaker. Resultatene av modellberegningen støtter hypotesen, da det å være trygdemottaker reduserer sannsynligheten for å bli langtidsmottaker med nærmere 11 prosent. Selv om det å motta trygd reduserer sannsynligheten for å bli langtidsmottaker får vi også et bilde av at det er vanlig å kombinere sosialhjelp med andre trygdeytelser. I datagrunnlaget er trygden av størst økonomisk verdi registrert. Det vanligste er arbeidsavklaringspenger. Dette gjelder 14 prosent av sosialhjelpsmottakerne i utvalget. Ytterligere 10 og 5 prosent mottar uføreytelse og dagpenger (ikke vist i tabell).

Innvandrerbakgrunn påvirker sannsynligheten

Vi vet at sosialhjelpshyppigheten er høyere blant innvandrere generelt enn blant norskfødte, og at innvandrere mottar sosialhjelp i lengre perioder, men det er store forskjeller mellom innvandrergrupper fra ulike regioner (Dokken 2015). Mens det er en høy andel av innvandrerne fra Afrika og Asia som mottar sosialhjelp, er det bare en veldig liten andel av innvandrerne fra østeuropeiske EU-land som gjør det. Forskjellen henger sammen med ulik grad av tilknytning til arbeidslivet (Furuberg og Ørbog 2015) og forskjeller i opptjente rettigheter til andre trygdeytelser (Lien 2015). Mye av forskjellene i yrkestilknytning og trygdemottak kan antakelig forklares av ulikheter i botid og innvandringsgrunn, da dette påvirker i hvilken grad man har de kvalifikasjonene som etterspørres i det norske arbeidsmarkedet. Vi har ikke informasjon om innvandringsgrunn for den enkelte, men vi vet at dette i noen grad fanges opp av informasjon om fødeland. For eksempel er det en høy andel av innvandrerne født i et afrikansk land som har kommet som flyktninger, og botiden for disse er i gjennomsnitt kortere enn blant flyktningene som har innvandret fra Asia og Sør- og Mellom-Amerika (SSB 2015c). Blant innvandrerne fra europeiske og vestlige land har derimot en høy andel kommet som arbeidsinnvandrere (SSB 2015d). Vi skiller mellom seks ulike landgrupper. Disse er 1) Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand, 2) østeuropeiske EU land, 3) Øst-Europa utenfor EU, 4) Afrika, 5) Asia, inkludert små øystater i Oseania, og 6) Sør- og Mellom-Amerika. Vår hypotese er at innvandrerbakgrunn påvirker sannsynligheten for om en sosialhjelpsmottaker er langtidsmottaker eller ikke, men ulikt avhengig av fødelandsregion.

Referansegruppen er norskfødte, det vil si at vi beregner om sannsynligheten for å være langtidsmottaker øker eller reduseres når mottakeren er født i et land i en annen landgruppe sammenliknet med det å være født i Norge. Resultatene fra modellen viser at det ikke er noen forskjell i sannsynligheten for å være langtidsmottaker blant sosialhjelpsmottakerne født i Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia eller New Zealand sammenliknet med norskfødte, mens vi finner at sannsynligheten for å være langtidsmottaker er nærmere 5 prosentpoeng lavere dersom sosialhjelpsmottakeren er født i et av EU-landene i Øst-Europa. En veldig

liten andel av innvandrerne fra østeuropeiske EU-land mottar sosialhjelp, og gjennomsnittlig mottaksvarighet for de som mottar er den laveste sammenliknet med andre grupper, inkludert norskfødte mottakere (Dokken 2015). Dette henger sammen med at andelen sysselsatte i denne gruppen innvandrere er høy, og dersom de mister jobben er ledighetsperioden av kort varighet (Furuberg og Ørbog 2015). Vi finner det motsatte for noen av de andre innvandrergruppene. Å være født i Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia eller Sør- og Mellom-Amerika er forbundet med 3–4 prosent høyere sannsynlighet for å være langtidsmottaker. Vi vet fra deskriptiv statistikk at andelen langtidsmottakere er høy blant disse innvandrergruppene, og dette er som forventet da vi vet at en stor andel av disse ikke har opparbeidet seg rettigheter til andre trygdeytelser. Men det er urovekkende at det å være innvandret fra disse regionene er forbundet med høyere risiko for langtidsmottak selv når vi kontrollerer for tilknytning til arbeidslivet og trygdemottak. Dette er et tegn på at det er en høyere andel av innvandrerne fra disse landene som ikke har en inntekt til å dekke nødvendig livsopphold, selv om de har en tilknytning til arbeidslivet eller mottar trygd, og mottar sosialhjelp supplerende i lange perioder. For å få en bedre forståelse av hvorfor innvandringsbakgrunn påvirker sosialhjelpsmottak trenger vi mer informasjon på individnivå, som utdanningsbakgrunn, innvandringsgrunn, kvalifikasjoner og helse. Denne informasjonen har vi ikke tilgang til om den enkelte mottaker, og vi kan dermed ikke se nærmere på dette.

Bosted påvirker sannsynligheten

Arbeidsledighet påvirker ikke

Økt arbeidsledighet er forbundet med økt sosialhjelpsmottak, fordi mange ledige ikke har opparbeidet seg rettigheter til dagpenger (Ohrem Naper m.fl. 2008). Dette gjelder spesielt unge. I hvilken grad ledighetsnivået også påvirker sannsynligheten for å være langtidsmottaker snarere enn korttidsmottaker er mer usikkert, men vår hypotese er at økt arbeidsledighet i nærområdet øker sannsynligheten for å bli langtidsmottaker. For å teste hypotesen inkluderer vi den gjennomsnittlige arbeidsledigheten for 2013. Fordi arbeidsmarkedet strekker seg utover kommunegrensene, bruker vi gjennomsnittlig ledighet i bo- og arbeidsmarkedsregionene. Denne inndelingen fanger opp den

geografiske koblingen mellom husholdninger og arbeidsliv (se Gundersen og Juvkam 2013 for nærmere beskrivelse). Resultatet av modellberegningen støtter ikke hypotesen. Vi finner ingen signifikant effekt av arbeidsledighet i regionen på sannsynligheten for at en sosialhjelpsmottaker blir langtidsmottaker. Dette kommer kanskje av at sosialhjelpsmottakere i områder med lav arbeidsledighet er en mer negativt selektert gruppe, i den forstand at denne gruppen består av personer som står lenger fra arbeidslivet og har få opparbeidede trygderettigheter.

Høy mottaksvarighet i bostedskommunen øker sannsynligheten

I en studie av vedvarende sosialhjelpsmottak i Sverige, fant Andrén og Andrén (2013:16) at høyere gjennomsnittlig varighet av sosialhjelpsmottak i regionen økte sannsynligheten for at en mottaker ble værende på sosialhjelp også i neste periode. Den deskriptive statistikken gir en indikasjon på at dette kan være tilfelle også i Norge, da gjennomsnittlig mottaksvarighet på kommunenivå er noe høyere for langtidsmottakerne enn blant andre sosialhjelpsmottakere (tabell 1). For å kontrollere for dette inkluderer vi gjennomsnittlig mottaksvarighet i kommunen for mottak startet i 2013. Hypotesen er at jo høyere den gjennomsnittlige mottaksvarigheten er i bostedskommunen, jo høyere er sannsynligheten for at en sosialhjelpsmottaker blir langtidsmottaker.

Modellresultatene støtter dette. En måned høyere gjennomsnittlig mottaksvarighet i kommunen øker sannsynligheten for at en sosialhjelpsmottaker er langtidsmottaker med 5 prosent. Denne effekten vedvarer selv når vi kontrollerer for individuelle kjennetegn ved mottakerne og øvrige kjennetegn ved kommunen. Det er vanskelig å si hva dette kommer av, og om det påvirkes av mottakerne eller praksis ved NAV-kontorene. Det kan være at de individuelle mottakerne påvirkes av gruppen av mottakere i sitt nærmiljø, slik Andrén og Andrén (2013) antyder i sin studie fra Sverige, men det kan også være på grunn av ulik praksis i kommunene og at noen kommuner innvilger sosialhjelp i lengre perioder.

De øvrige kjennetegnene ved kommunen er fanget opp i *senterstrukturkategorien* kommunen tilhører.

Denne variabelen er med i modellen for å kontrollere for at ulike kommuner har ulikt nivå av offentlige institusjoner og tjenestetilbud tilgjengelig i kommunen, ulikt antall innbyggere, ulik reiseavstand til senterfunksjoner og antall arbeidsplasser. Referanse-kategorien er hovedstadsområdet. Det vil si at vi sammenlikner det å bo i en kommune som tilhører en annen kategori med det å bo i hovedstadsområdet. I tabell 3 ser vi at det å bo i et hvilket som helst annet område enn hovedstadsområdet øker sannsynligheten for å være langtidsmottaker. Dette er kanskje overraskende, gitt at vi vet at andelen langtidsmottakere er absolutt høyest i hovedstadsområdet (tabell 2). Dette viser viktigheten av å ta hensyn til flere faktorer. Vi vet at innvandrere utgjør en høyere andel av befolkningen i sentrale områder, og spesielt i hovedstadsområdet (Andreassen m.fl. 2013), og at andelen langtidsmottakere blant de største innvandrergруппene (Afrika og Asia) er høy. Dette forklarer antakelig hvorfor andelen langtidsmottakere i hovedstadsområdet er så høy, og når vi kontrollerer for innvandringsbakgrunn finner vi at sannsynligheten for å være langtidsmottaker er lavere. For å sjekke om dette kan være forklaringen estimerer vi en begrenset modell, der vi utelater fødelandsregion og også gjennomsnittlig mottaksvarighet, da denne variabelen antakelig fanger opp noe av det samme siden noen innvandrergруппer har lengre sosialhjelpsmottak enn gjennomsnittet. I kolonnen «Modell 2» i tabell 3 er resultatet av modellkjøringen oppgitt. Med unntak av kategorien som heter «Storby 2» endrer alle kategoriene fortegn fra positiv til negativ. Det betyr at uansett hvilken av disse kategoriene mottakerens bostedskommune faller inn under er sannsynligheten for å være langtidsmottaker lavere enn i hovedstadsområdet, og lavere jo nærmere periferien kommunen er lokalisert. Dette støtter opp om forklaringen om at den høye andelen langtidsmottakere i sentrale strøk kan skyldes at det er en høyere andel innvandrere i disse områdene.

Avslutning

Kortvarig mottak av sosialhjelp trenger ikke nødvendigvis være bekymringsverdig, mens langvarig mottak av sosialhjelp er spesielt uheldig, fordi det innebærer økonomisk usikkerhet for mottakeren all den tid stønaden er midlertidig og det kan forsterke en allerede

vanskelig livssituasjon. Derfor er det viktig å vite hvem av sosialhjelpsmottakerne som har høyere sannsynlighet for å bli langtidsmottakere.

Det er ikke overraskende at langtidsmottak henger sammen med svak eller manglende arbeidstilknytning. Fravær av tilstrekkelig arbeidsinntekt kombinert med mangelfulle rettigheter til trygd, er ikke bare en risikofaktor for å komme i en situasjon der man har behov for sosialhjelp, men også en forutsetning for å motta stønaden i utgangspunktet. At manglende arbeidsinntekt også utgjør en risikofaktor for å *forbli* sosialhjelpsmottaker, kan på den ene side reflektere at muligheten til (på nytt) å bli selvhjulpnen henger sammen med tidligere arbeidserfaring. Det er lett å se for seg at veien til arbeid vil være lengre og vanskeligere jo mindre arbeidserfaring og kontakter i arbeidslivet man har fra før. Jo lenger en person er ute av arbeidslivet, desto vanskeligere vil det være å konkurrere om nye jobber. Samtidig kan man tenke seg at den enkeltes motivasjon og egeninnsats for å bli selvforsørget henger sammen med forventede inntektsmuligheter. Hvis utsiktene til en bedret økonomisk situasjon sammenliknet med sosialhjelp er begrenset, vil dette kunne føre til lavere innsats og forlenget sosialhjelpsmottak for noen. Dette reflekterer imidlertid også et vanskelig dilemma når det gjelder vurdering av eventuelle tiltak for å stramme inn på sosialhjelpen i håp om å styrke insentivene for arbeid. Hvis mulighetene for arbeid reelt sett er svake, kan en slik fremgangsmåte medføre ytterligere svekkelse av økonomien til allerede utsatte grupper. Det er for eksempel mye som tyder på at spesielt eldre mottakere forblir i en marginal posisjon på arbeidsmarkedet og at yrkesinntekten forblir lav også etter at de har sluttet å motta sosialhjelp (Andersen 2013).

Vi har i denne artikkelen ikke gjort noe forsøk på å nøste opp i hvilken vei kausaliteten går; om det er manglende arbeidstilknytning som fører til langvarig sosialhjelpsmottak, eller om langvarig sosialhjelpsmottak i seg selv fører til at man ikke kommer i jobb, men vi vet altså at det er en sammenheng. Trolig er begge årsakssammenhengene virksomme. Sannsynligheten for å komme i arbeid er lavere jo lenger en mottaker har vært uten arbeid (Grebstad 2016). Derfor er det viktig å gjøre mottaksperioden så kort som mulig.

Så langt tyder det på at utsiktene til selvforsørgelse er lave selv for deltakere som har vært gjennom kvalifiseringsprogrammet. Dette programmet er målrettet mot langtidsmottakere av sosialhjelp, eller personer som står i fare for å bli det. Blant deltakere i perioden 2008–2011 økte sysselsettingsraten med 18 prosent, men for de fleste dreide det seg om dårlig betalte og/eller små jobber, og deltakerne fortsatte å være avhengige av sosiale overføringer (Markussen og Røed 2016). Dette viser at vi fortsatt har en vei å gå for å bidra til at potensielle langtidsmottakere av sosialhjelp heller blir selvforsørget, men at veien uten tvil går gjennom bedre integrering i arbeidsmarkedet.

Referanser

- Andersen, Arne (2013) «Sosialhjelp og arbeid – best utsikter for unge». *Samfunnsspeilet*, 4/2013, 26–32.
- Andreassen, Kristina Kvarv, Minja Tea Dzamarija og Tove Iren Slaastad (2013) «Stort mangfold i lille Norge». *Samfunnsspeilet*, 5/2013, 11–19.
- Andrén, Thomas og Daniela Andrén (2013) «Never give up? The persistence of welfare participation in Sweden». *IZA Journal of European Labor Studies*, 2(1).
- Bane, Mary Jo og David T. Ellwood (1994) *Welfare realities. From rhetoric to reform*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dahl, Espen og Thomas Lorentzen (2003) Dynamics of social assistance: the Norwegian experience in comparative perspective. *International Journal of Social Welfare*, 12 (4), 289–301.
- Dokken, Therese (2015) «Innvandrere og økonomisk sosialhjelp.» *Arbeid og velferd*, 3/2015, 45–60.
- Furuberg, Jorunn og Kari-Mette Ørbog (2015) «Kjenne-tegn ved arbeidsledige innvandrere i 2014». *Arbeid og velferd*, 3/2015, 19–32.
- Hatland, Aksel (2010) «Innvandrerne møte med velferdsstaten». *Tidsskrift for velferdsforskning*, 3/2010.
- Grebstad, Unni Beate (red.) (2012) «Sosialhjelp og levekår i Norge». *Statistiske analyser*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Grebstad, Unni (2016). Sosialhjelpsutbetalinger 2010–2013. Menn mer avhengig av sosialhjelp enn kvinner. Nettartikkel publisert 26.januar 2016. Tilgjengelig fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/menn-mer-avhengig-av-sosialhjelp-enn-kvinner> (lest 27.januar 2016). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Gundersen, Frants og Dag Juvkvam (2013) Inndelinger i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner. NIBR-rapport 2013:1. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Kohler, Ulrich og Frauke Kreuter (2012) *Data analysis using Stata* (3.utgave). Texas, USA: Stata Press.
- Könings, Sebastian (2015) «Micro-level dynamics of social assistance receipt: Evidence from 4 European countries». *Statistics Norway Discussion Papers*, No. 797. Oslo: Statistics Norway.
- Lien, Ole Christian (2015) «Stønadsutbetalinger fra NAV til innvandrere». *Arbeid og velferd*, 3/2015, 33–43.
- Markussen, Simen og Knut Røed (2016) Leaving poverty behind? The effects of generous income support paired with activation. *American Economic Journal: Economic Policy*, Vol 8 (1), 180-211.
- NAV (2016) Utviklingen i økonomisk sosialhjelp 2010–2014. NAV-notat 1/2016. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Ohrem Naper, Sille, Kjetil van der Wel og Knut Halvorsen (2008) «Arbeidsmarginalisering og fattigdom blant langtidsmottakere av sosialhjelp i 1990 og 2005», i Harsløf, Ivan og Sissel Seim (red.) *Fattigdommens dynamikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- SSB (2014) Dette er Norge 2014. Hva tallene forteller. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

SSB (2015 a, b, c, d og e) Statistikkbanken. Tabell 10503 (Personer i privathusholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet, under ulike avstander til medianinntekten), 06083 (Familier, etter familietype), 08377 (Personer med flyktningebakgrunn, etter botid og grupper av landbakgrunn), 08348 (Innvandringer, etter første statsborgerskap og innvandringsgrunn), 09598 (Innvandrere etter utdanningsnivå og landbakgrunn), 08858 (Sosialhjelpsmottakere, etter hovedinntektskilde og familiefase). Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken> (data hentet 26. august 2015). Oslo: Statistisk sentralbyrå.

SSB (2016) Velferdsytelser – arbeid og stønadsmottak, 2009–2013. Nettartikkel publisert 20.01.2016. Tilgjengelig fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/velferd> (lest 20.01.2016). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Tufte, Per Arne (2000) En intuitiv innføring i logistisk regresjon. Arbeidsnotat 8:2000. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.

